

ARHEOLOGIE, ISTORIE ANTICĂ

NOI CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN MUNTENIA. DESCOPERIRILE DE LA URLAȚI (JUD. PRAHOVA)

RADIAN ANDREESCU, ALIN FRÎNCULEASA,
DANIEL GARVĂN, TIBERIU NICA, ION TORCICĂ,
LOREDANA NIȚĂ, VALENTIN DUMITRAȘCU

Localitatea Urlați este situată în nord-estul județului Prahova, în zona colinară a dealurilor subcarpatice, la 25 km nord de municipiul Ploiești. Este străbătută de la nord la sud de râul Cricovul Sărat, și traversată de paralela 45°. Situl arheologic din localitatea Urlați, punctul „La Câmp” sau „La Islaz”¹, este situat la aproximativ 50 de metri est de piața agricolă săptămânală de „La Moară” și la 150 metri sud-vest de Liceul Teoretic „Brâncoveanu Vodă”, la sud de lacul fostului C.A.P. Este plasat pe prelungirea unei terase primare ce „coboară lin” spre sud-vest în lunca mlăștinoasă din zonă. Reperele geografice sunt: latitudine 44°59'03.91" nord, longitudine: 26°14'13.00" est. Situl arheologic a fost descoperit prin cercetări de suprafață de A. Frînculeasa în anul 2002.

Obiectivele cercetării

Cercetările arheologice de la Urlați, cu extensie în bazinul râului Cricovul Sărat, s-au derulat în cadrul unui proiect ce vizează abordarea sistematică a ariei de nord a culturii Gumelnița. Un alt obiectiv al proiectului este înțelegerea/precizarea dinamicii locuirii neo-eneolitice în această zonă, cu o preocupare pentru locuirea în zona de deal sau din imediata apropiere a acestora². Cercetările din situl de la Urlați³ s-au derulat în trei campanii arheologice pe perioade scurte, de câte două-trei

¹ Primele materiale arheologice culese prin cercetări de suprafață au fost marcate și inventariate sub toponimul „La motopompă”.

² Andreescu R., *Proiectul „Începuturile civilizație europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos”*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2004, A XXXIX-a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Jupiter-Mangalia 25-28 mai 2005, 2005, p. 421-423; Andreescu R., *Proiectul Începuturile civilizație europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2005, A XL a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Constanța 31 mai-3 iunie 2006, 2006, p. 405-406; Andreescu R., *Proiectul Începuturile civilizație europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2006, A XLI a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007, 2007, p. 399-401; Andreescu R., Frînculeasa A., Paveleț E., Nica T., Tocică I., *Considerații preliminare asupra așezării eneolitice de la Mălăieștii de Jos (Jud. Prahova)*, Mousaios, XI, 2006, p. 9-33.

³ Colectiv de cercetare: R. Andreescu (M.N.I.R.) - responsabil științific, A. Frînculeasa (M.J.I.A.P.). La săpături au mai participat M. Peneș (2004), A. Gheorghievici, 2004, I. Adamescu, 2004-(M.J.I.A.P.), D. Garvăn, 2005-(C.M.J. Neamț), T. Nica, 2004, 2005 (M.C.G. Oltenița), I. Torcică, 2006 (M. J. Teleorman).

săptămâni, în luna octombrie a anilor 2004, 2005 și noiembrie în anul 2006⁴. În aceste prime campanii de cercetare s-a urmărit evaluarea primară a acestui sit arheologic, pentru trasarea unei strategii de cercetare sistematică. Precizăm câteva din obiectivele principale ale cercetărilor arheologice din cadrul acestui sit: ● stabilirea stratigrafiei; ● identificarea unor zone de locuire mai intensă a sitului arheologic, având în vedere că acesta este foarte întins (aproximativ 2,5 ha); ● determinare și înțelegerea tipului de ocupare/locuire a acestei terase de către comunitățile umane.

Metodologie de cercetare

● În prima campanie arheologică derulată în anul 2004 a fost stabilit un ax central pe lungimea sitului, ax ce a avut orientarea NE-SV. Pe lungimea acestuia au fost trasate la distanțe de 15-25 metri, mici sondaje cu dimensiuni de 2x1 m. Acestea au fost orientate cu lungimea, pe axul stabilit inițial. De asemenea, pe lățimea maximă a sitului, în zona de nord a fost trasată o secțiune perpendiculară pe axul așezării. Aceasta a avut orientarea NVN-SES. Pe acest ax a fost trasat un sondaj de 2x1 m (sondajul numărul 8) în zona în care apăruseră la suprafață materiale arheologice încadrate în cultura Starcevo-Criș. Nu am putut sonda toată lungimea sitului, deoarece în prezent partea de est a terasei este antropizată, fiind ocupată de case și gospodării.

● În campania arheologică din anul 2005 a fost stabilit un ax ce traversa așezarea aproximativ de la NVN la SES pe lățimea maximă a sitului (130 m). Axul din această campanie a fost trasat aproximativ perpendicular pe cel din campania anului 2004. Pe lungimea acestui ax au fost trasate și cercetate 11 suprafețe, plasate din 10 în 10 metri, începând cu metrul 20. Aceste suprafețe au avut dimensiuni variabile de 2x1 m (denumite convențional sondaje), 4x2 m, 6x2 m (denumite convențional casete). Acest ax a suprapus și sondajul 8 trasat în campania 2004.

● În anul 2006 am trasat un ax pe lățimea sitului în zona de sud-vest a acestuia. Axul a fost orientat aproximativ sud-nord, la 50 metri de limita de vest a sitului. Pe lungimea acestui ax de aproximativ 60 de metri au fost trasate un număr de 6 sondaje, plasate la distanțe egale de 10 metri.

Stratigrafia sitului

Stratigrafia sitului nu este unitară pe toată întinderea acoperită prin cercetări arheologice. Situl are mai curând o stratigrafie orizontală. Au fost surprinse în câteva casete succesiuni culturale, ce fac din acest sit un important reper pentru cronologia culturală relativă a preistoriei în această zonă a Munteniei. Au fost descoperite materiale arheologice încadrate în epoca neo-eneolitică - culturile Starcevo-Criș și Gumelnița, epoca bronzului - cultura Tei, cultura Chilia-Militari (sec. II-III d.Hr.), epoca medievală. Prin cercetări de suprafață au fost descoperite materiale arheologice aparținând culturii Boian.

Precizăm că în toate sondajele și casetele cercetate, nivelul arheologic a fost

⁴ Andreescu R., Frînculeasa A., Peneș M., Paveleț E., *Urlați, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2004, A XXXIX-a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Jupiter-Mangalia 25-28 mai 2005, 2005, p. 395-397; Andreescu R., Frînculeasa A., Garvăn D., Nica T., *Urlați, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2005, A XL a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Constanța 31 mai-3 iunie 2006, 2006, p. 381-383; Andreescu R., Frînculeasa A., *Urlați, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2006, A XLI a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007, 2007, 386-387; Niță L. Frînculeasa A., *Considerații asupra materialului litic cioplit descoperit în așezarea gumelnițeană de la Urlați (jud. Prahova)*, Argeșis, XIV, 2005, p. 41-53.

surprins la adâncimea de -0,18/0,22 m față de nivelul actual de călcare, fiind suprapus direct de stratul arabil ce are culoarea brun-verzuie. Materiale arheologice au fost descoperite și în poziție stratigrafică secundară „întoarse” de plug.

Cultura Starcevo-Criș

În anul 2004 materiale arheologice atribuite culturii Starcevo-Criș au fost descoperite în sondajul 8, trasat în partea de nord-est a sitului, într-o zonă în care apăruseră la suprafață materiale arheologice încadrate respectivei culturi. La adâncimea de -0,18/0,22 m a putut fi observat un nivel brun, nisipos, în care au apărut câteva fragmente ceramice gumelnițene. La adâncimea de -0,24/0,26 m a fost descoperită o groapă, notată *Cpl* 2. Groapa nu a putut fi cercetată integral: intra în profilurile de vest și nord ale sondajului, avea dimensiunile cercetate de 0,90x0,80 m. În suprafață a apărut ca o pată de culoarea verzui-cenușie. Groapa perforează straturile gălbui-roșiatic lutos și gălbui nisipos, sterile din punct de vedere arheologic, adâncindu-se până la -0,55/0,58 m față de nivelul actual de călcare, având mai curând aspectul unei alveolări. Inventarul complexului constă din fragmente ceramice aparținând culturii Starcevo-Criș. Majoritatea fragmentelor ceramice au foarte multă pleavă în pastă, prezintă o angobă roșiatică, atât pe suprafața exterioară, cât și interioară, miezul având culoarea neagră. Câteva funduri de vase descoperite sunt profilate inelar. Restul materialului arheologic a fost descoperit în strat (Pl. 9). Nivelul arheologic are 0,10/0,15 m grosime. În campania din anul 2005 în primele trei suprafețe cercetate plasate pe panta lină de nord a sitului (sondajele 1, 2 și caseta 1) au fost descoperite în strat materiale arheologice aparținând culturii Starcevo-Criș. Acestea constau în fragmente ceramice și câteva unelte litice cioplite. În sondajele din campania anului 2006 nu am descoperit materiale arheologice din cultura Starcevo-Criș.

Materialul litic cioplit este format din 10 piese din silex crem-marونیu. Tipologic aceste piese se pot clasifica astfel: șapte piese sunt lame-suport, un gratoire pe lamă, o lamelă, o așchie.

Cultura Boian

Prin cercetări de suprafață a fost descoperit un fragment ceramic cu un decor tipic culturii Boian, faza Giulești. Acesta este o buză de vas, are culoarea gălbui-portocalie. Decorul constă în excizarea unor „dinți de lup” și este plasat imediat sub buza fațetată în interior. Sub acest decor apar o succesiune de linii orizontale paralele, adâncite.

Cultura Gumelnița

Materiale arheologice atribuite culturii Gumelnița au apărut aproape în toate suprafețele cercetate, majoritate descoperite în strat sau gropi menajere. Nu au fost descoperite locuințe. În strat, dar și în gropile menajere cercetate a fost descoperit chirpici ars provenind probabil de la pereții sau vetrele unor locuințe incendiate.

Cpl. 3/2004 a fost cercetat în sondajul numărul 7/2004 la adâncimea de -40/42 cm. Era o groapă de mari dimensiuni, ce intra în profilurile de nord și de sud ale casei. Avea formă de sac. Diametrul gropii este de 1.40 m, iar adâncimea maximă de 1.15 m. Inventarul constă în foarte multă ceramică fragmentară, unelte din silex, foarte multe oase. Pe fundul gropii au fost descoperite depuse pe orizontală una peste alta, o rășniță și frecătorul din piatră, cu partea activă în jos (rășnița), oase mari de bovid, bucăți mari de chirpici ars provenit de la o vatră dezafectată (gardină), chirpici nears, cenușă, lemn ars, nuclee de piatră, lemn ars. Remarcăm descoperirea în această groapă

a unor fragmente ceramice pictate cu grafit. De asemenea câteva fragmente ceramice sunt excizate sau imprimate, încrustare cu pastă albă prăfoasă. Au fost descoperite și fragmente decorate prin incizii constând în linii orizontale paralele sau hașură, uneori în spații rezervate. Unele fragmente sunt pictate cu roșu înainte de ardere, în spații delimitate de linii incizate. Au fost identificate ca forme castroane cu umăr carenat sau cu buza îngroșată, castroane bitronconice, cupe bitronconice etc. Groapa perforează două nivele geologice sterile arheologic, unul galben-roșiatic lutos, celălalt galben-albicios nisipos bogat în concrețiuni calcaroase. Nu excludem ca această groapă să fi fost contextul unei acțiuni cu un rol de cult, rășnița și frecătorul, oasele de animale, bucățile de gardină de vatră par să fi fost depuse intenționat pe fundul gropii.

Complexul 3/2005 a fost cercetat în caseta 3/2005. Acesta este o groapă circulară în plan, în profil are formă de clopot. Umplutura era negricioasă. A fost surprinsă în plan la adâncimea de 30/35 cm. Se adâncește până la -1,70/1,75 m. Inventarul nu foarte bogat, era alcătuit din ceramică fragmentară, unelte de silex (12 piese), un cap de statueta antropomorfă, oase, chirpici ars. Pare să fi fost o groapă de extras lutul, folosită ulterior ca groapă menajeră.

Complexul 4/2005 a fost descoperit în caseta 2/2005 la adâncimea de -0,90/0,95 cm, fiind tăiat de o locuință adâncită din epoca medievală (Cpl. 2/2005). Este o groapă circulară în plan cu diametrul de 0,84 m, având în profil formă de sac. Se adâncește aproximativ 0,50/0,60 m. Umplutura este de culoare cenușiu-negricioasă. Inventarul este foarte bogat, constă din foarte multă ceramică fragmentară, un vas fiind întregibil, fragmente de linguri din lut, aproximativ 50 de piese din silex, o rășniță din piatră, unelte din piatră, unelte din os, un pandantiv din os, două astragale de porc perforate, foarte mult material osteologic, multe pietre de râu.

Legat de stratigrafie remarcăm apariția în strat a materialelor arheologice atribuite culturii Gumelnița descoperite/depuse pe două, dacă nu chiar trei nivele. Cel mai vechi „nivel” este marcat prin apariția unor materiale imediat deasupra sterilului sau chiar adâncite în acesta. Precizăm că aceste „nivele” sunt greu de separat stratigrafic, grosimea stratului gumelnițean este de 15-20 cm. De asemenea nu am surprins complexe arheologice gumelnițene suprapuse. În sondajul 7/2004 am constatat următoarea succesiune stratigrafică. La adâncimea de -18 cm au fost descoperite în strat câteva fragmente ceramice încadrate în cultura Chilia-Militari. La -23 cm adâncime au fost descoperite fragmente ceramice încadrate în epoca bronzului. Ceramica este nedecorată, de culoare negricioasă sau cărămizie, având în pastă nisip grosier. La adâncimea de -28/32 cm a apărut în strat ceramică gumelnițeană foarte fragmentară. De asemenea au fost descoperite mai multe piese litice, un fragment de apucătoare de capac în formă de căsuță, un fragment de statueta antropomorfă. După demontarea acestui strat, la adâncimea de -35 cm a apărut un al doilea strat cu ceramică gumelnițeană fragmentară dispusă orizontal. În acest nivel remarcăm descoperirea unui fragment de castronaș modelat din pastă fină, decorat prin incizii (Pl. 2/7)). Are umărul carenat, pe care apare o mică apucătoare perforată vertical. Sub acest strat de ceramică, la adâncimea de -40-42 cm a fost descoperită o groapă de mari dimensiuni, notată *Cpl. 3*. Groapa perforează două nivele geologice sterile arheologic, unul galben-roșiatic lutos, celălalt galben-albicios nisipos bogat în concrețiuni calcaroase. De altfel și complexul 3/2005 era suprapus de ceramică gumelnițeană descoperită în strat.

În caseta 2/2004 la adâncimea de -18/20 cm într-un strat brun nisipos, au fost descoperite câteva fragmente ceramice încadrate epocii bronzului. La -23/25 cm în stratul de culoarea brun-negricios, au apărut foarte multe fragmente ceramice încadrate în cultura Gumelnița, mai multe unelte și așchii de silex, un vârf de sulită din silex, oase de animale. Fragmentele de vase ne-întregibile erau dispuse pe orizontală. După demontarea acestui nivel am putut observa că acest strat suprapune un alt nivel în care apare ceramică în cantități mai reduse. În acest ultim nivel au fost descoperite mai multe unelte de silex, dar și o statueta antropomorfă fragmentară. Grosimea nivelului arheologic este de 18-20 cm, are culoare brun-negricios, pământul fiind lutos. Stratul arheologic suprapune nivelul steril arheologic ce apare la adâncimea de -32/35 cm, are culoarea galben roșiatic, pământul fiind lutos. Precizăm că zona în care a fost trasată această casetă se află spre marginea sitului, zonă ce prezintă o ușoară pantă spre SV.

V. Materiale arheologice

V.1. Ceramica

Ceramica descoperită poate fi ușor încadrată tipologiei ceramicii gumelnițene¹. O particularitate a ceramicii gumelnițene de la Urlați este prezența unor elemente ce amintesc de tipologia ceramicii aspectului cultural Stoicani-Aldeni. Situație este explicată de apropierea așezării de la Urlați de arealul așezărilor respectivului aspect cultural. Având în vedere că a fost abordată o suprafață redusă din așezarea gumelnițenă, rezultatele nu pot genera concluzii care să depășească un stadiu strict preliminar. De altfel încercând să analizăm ceramica din două complexe închise, respectiv gropi menajere, rezultatele sunt apropiate. Remarcăm totuși cantitatea diferită de material arheologic a celor două gropi, raportat la volum, dar și tipologia inventarului.

A fost descoperită ceramică fragmentară, modelată din pastă fină, semifină sau grosieră. Ceramica fină are culoarea negricioasă, uneori fiind lustruită, dar și cenușie mai rar roșiatică. Sunt lustruite inclusiv vase de mai mari dimensiuni, din categoria ceramicii semifine, castroane, străchini. Apare foarte rar pictura cu roșu crud după ardere, benzi înguste (linii mai curând) pictate cu alb înainte de ardere, foarte rar urme de grafit, fără să poată fi precizate anumite motive decorative. Apare ca decor și incizia fină sau mai pronunțată, constând uneori în hașuri, decorul „scrijelit” combinat cu pastă albă încrustată, impresiunile circulare sau elipsoidale. Câteva fragmente ceramice prezintă „decor fățuit”. Un fragment de vas este decorat cu „paranteze” (Pl. 6/1), iar altul are decor canelat vertical (Pl. 4/19). Vasele de mari dimensiuni sunt barbotinate, dar există și vase nedecorate.

Străchini: sunt cele mai numeroase, cu diferite variante. Au formă tronconică sau bitronconică. Bitronconismul este determinat uneori de partea superioară „trasă” spre interior. Unele au buza îngroșată spre interior. Există și străchini ce au umăr puțin pronunțat, fără să se poată vorbi de carenă. Doar câteva sunt decorate prin incizii sau cu impresiuni circulare. Cele mai simple străchini sunt cele tronconice cu buza rotunjită sau teșită. Unele străchini au „agățătoare” dispuse pe pântec, perforate orizontal.

Castroane: sunt numeroase prezintă diferite variante, tronconice sau rotunjite, fiind modelate atât din pastă fină, semifină, dar și grosiere (Pl. 3/3, 4; 4/1, 4, 14-16; 5/10-14; 6/1, 4, 5). Cele din categoria fină au diametre de 8-12 cm, iar cele din pastă

¹ Voinea V. M., *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI, fazele A1 și A2*, Constanța, 2005.

grosieră cu barbotină fină ajung să aibă diametre de 20-28 cm. Un castron de mari dimensiuni, modelat din ceramică ce prezintă lustru amintește de vase din fază A1 a culturii Gumelnița (Pl. 5/1)². Un castronaș de mici dimensiuni are fundul rotunjit, umărul ușor carenat, decorat prin incizii fine (Pl. 12/7). Are analogii cu vase descoperite în așezări ale aspectului Stoicani-Aldeni³. Un castron are un decor prin incizii grosiere dispuse simplu sau în hașuri (Pl. 2/8). Un fragment de vas din această categorie este decorat cu paranteze (Pl. 6/1), decor ce se dezvoltă în etapa A2 doua a culturii Gumelnița, fiind foarte prezent în etapa B1⁴. Există castronașe ce pot fi incluse în categoria vaselor miniaturale (Pl. 5/3, 4).

Pahare: sunt relativ numeroase. Au pereții rotunjiți, având aspectul unor boluri, două din acestea având formă aproape bitronconică cu umăr ușor pronunțat (Pl. 2/9; 4/8, 9; 5/8). Un pahar este decorat spiralic (două S dispuse oblic „îmbucate”) prin incizie, în interiorul spațiului delimitat de incizii fiind pictat cu ciocolatiu (Pl. 2/1).

Boluri au dimensiuni reduse, pastă fină, buza rotunjită, pereții rotunjiți, nedecorate (Pl. 5/6). Unele boluri pot fi incluse în categoria cupelor.

Vase miniaturale: au formă tronconică sau sferoidală. Din categoria vaselor miniaturale a fost descoperit și un vas fragmentar de tip cupă cu picior tronconic (Pl. 3/9).

Alte tipuri de vase: au fost descoperite și vase de dimensiuni mai mari, având pereții curbați, decorate cu barbotină fină, ce au diametre de 25-30 cm (Pl. 2/2; 5/7). În această categorie intră și trei vase fragmentare ce au gâtul înalt cu buza rotunjită, fiind fragmente de la vase amforoidale (Pl. 6/6, 8-9). Unele vase au formă semisferoidale, cu partea superioară scurtă, umărul rotunjit mai mult sau mai puțin pronunțat.

V.2. Materialul litic cipolit gumelnițean⁵

Lotul de material litic cioplit analizat este format din 275 piese. Grupa uneltelor este formată din 21 piese de tip *grattoir*, 3 piese de tip *burin*, 11 lame retușate, 4 lamele retușată, o așchie retușată, trei troncături. Restul pieselor reprezintă nuclee, percutoare, așchii și suporturi⁶.

Majoritatea pieselor este reprezentată de silexul caracteristic platformei pre-balcanice, cenușiu, maroniu-roșcat, maroniu-gălbui maroniu-roșcat, cu puncte albe, vinețiu. La nivel macroscopic, textura și culoarea silexului par să indice exploatarea a cel puțin patru galeți/blocuri diferite. Alte categorii de materie primă, reprezentate de piese izolate: gresie maroniu-roșcată (o așchie de tip *entame*), radiolarit (o lamă mezială neretușată), jasp și materie primă neidentificată (gri-închis, cu granulație medie, asemănătoare gresiei, de care se deosebește, însă, prin pigmentația albă).

Foarte multe piese au fost descoperite în strat, dar și în complexe (gropi menajere). În complexul 3/2005 au fost descoperite 12 piese din silex, între care și trei gratoare. În complexul 4/2005 au fost descoperite 50 de piese, între care 4 gratoare, o lamelă retușată, o lamă cu troncatură, 2 lame retușate (Pl. 8).

² Voinea V. M., *op.cit.*, p. 37.

³ Dragomir I. T., *Eneoliticul din sud-estul Moldovei, aspectul Stoicani-Aldeni*, București, 1983.

⁴ Voinea, *op.cit.*, p. 59.

⁵ Analiza a fost realizată de L. Niță – Universitatea Valahia Târgoviște.

⁶ Niță L., Frînculeasa A., *op.cit.*; Niță L., *Materialul litic cioplit*, Cronica Cercetărilor Arheologice, Campania 2005, 2006, p. 383.

275 piese		
Tip piese	Nr. Piese	Materie primă
Percutoare	6?	Gresie/Silex
Nuclei	4	Silex/Jasp
Percutoare – Nuclei	2	Silex
Suport (Lame/Lamele)	163	Silex/Jasp/Opal/Radiolarit
Așchii	63	Silex/Jasp/Gresie
Unelte	53	Silex/Jasp

V.3. Unelte din piatră

Din piatră au fost descoperite două fragmente de topoare șlefuite. De asemenea au fost descoperite mai multe râșnițe, frecătoare, percutoare, cute. În complexul 4/2005 au fost descoperite alături de un fragment de râșnișă peste 30 de pietre de râu de dimensiuni diferite.

V.4. Unelte din os

Au fost descoperite mai multe unelte din os, toate în complexele 3/2004 și 4/2005. Uneltele au fost realizate din oase de animale, respectiv tibii, ulne, radius de suine sau ovicaprine. Tipologic au fost identificate împungătoare și dălțițe (Pl. 7/7). Tot din os am descoperit un mic *pandantiv* șlefuit, ce are formă dreptunghiulară, plat, perforat în zona centrală (Pl. 7/6). De asemenea a fost descoperit un astragal perforat și șlefuit (Pl. 7/5).

V.5. Plastica antropomorfă

Plastică antropomorfă este în general fragmentară (Pl. 7/1). Remarcăm o statueta antropomorfă din lut ars în poziție orantă cu brațele întinse orizontal, fragmentară, are modelați sânii prin mici pastile aplicate (Pl. 7/1b). O altă statueta fragmentară are corpul plat (Pl. 7/1a). Au fost descoperite și două capuri de statuete modelate asemănător, prin presare și obținerea unor lobi departajați de o nervură ce marchează nasul (Pl. 7/1c, d). Nu sunt perforate în zona lobilor. Picioarele unei statuete modelate separat și apoi lipite, au marcate plastic gleznele (Pl. 7/1f).

V.6. Plastica zoomorfă

A fost descoperit un fragment de cap de suină, din lut ars, realist modelat (Pl. 7/4). Este perforat de-a lungul râului. Pentru o reprezentare zoomorfă fragmentară este greu de precizat specia căreia îi aparține.

V.7. Alte piese din lut

Un fragment de apucătoare de capac în formă de căsuță a fost descoperit în sondajul 7/2004 (Pl. 2/10). Acoperișul este modelat în două ape. O piesă de mobilier este reprezentată de un scaunel din lut cu spetează și patru picioare (Pl. 7/3). Are analogii cu numeroase piese descoperite în aria gumelnițeană⁷. Au fost descoperite și cozi de linguri și polonice (Pl. 7/2). Două fragmente de cozi, pictate cu roșu-ciocolatiu, ce sunt „îndoite” la capăt în unghi de 90°, au analogii cu piese descoperite în cadrul așezărilor Stoicani-Aldeni.

⁷ Comșa E., *Despre obiectele de mobilier din epoca neolitică de pe teritoriul României*, Pontica, XIII, 1980, p. 32-56.

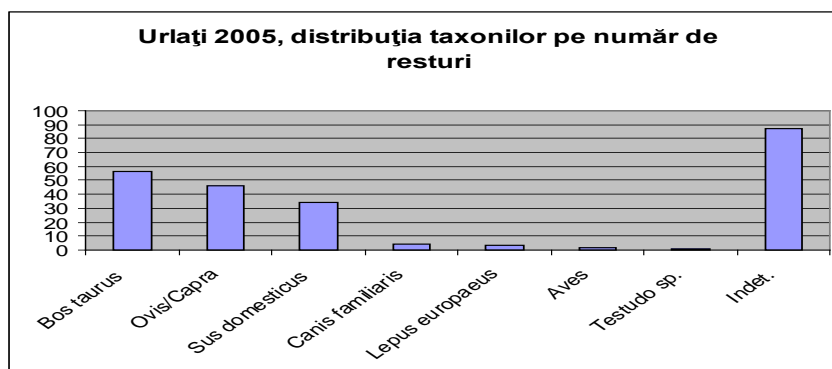
V.8. Piese din metal

În complexul 3/2004 a fost descoperită și o mică piesă de cupru cu diametrul de aproximativ 1cm, având forma unei mici verigi, într-o stare de conservare precară.

VI. Materialul osteologic gumelnițean⁸

În complexul 3/2004 numărul de resturi este de 84, din care 44 au putut fi determinate cu exactitate, celelalte fiind fragmente de coaste și așchii, toate provenind de la mamifere. Fragmentele osoase au toate caracteristicile unor resturi menajere, respectiv urme de spargere, dezarticulare etc. Pe lângă aceste urme de activitate antropică, majoritatea resturilor prezintă urme de dinți de carnivore, cel mai posibil câini. Ca număr de resturi, predomină vita domestică (*Bos taurus*), cu 19 fragmente ce provin de la minim doi indivizi, unul adult, de peste 3,5 ani și unul de sub trei ani. Predomină fragmentele din scheletul apendicular, cu excepția unui molar, unui fragment de mandibulă și a două vertebre. Din cauza gradului ridicat de fragmentaritate, nu s-a putut face diferența între resturile de oaie (*Ovis aries*) și cele de capră (*Capra hircus*), drept pentru care au fost luate în considerare împreună. Astfel ovicaprinele sunt reprezentate prin 13 fragmente, ce aparțin la minim doi indivizi, unul de sub șase luni și unul de peste doi ani. Raportul dintre resturile de schelet cefalic și cele de schelet apendicular este de aproape 1/1. Porcul domestic (*Sus domesticus*), este reprezentat prin 11 resturi, însă predomină ca număr minim de indivizi, respectiv trei: un adult de peste doi ani și doi indivizi sub șase luni. Fragmentele determinate aparțin doar scheletului membrelor. Au fost identificate și două fragmente aparținând câinelui (*Canis familiaris*), ce pot proveni de la un singur individ adult. Prezența câinelui este însă atestată de către urmele evidente de dinți de pe majoritatea oaselor descoperite.

În campania 2005 au fost prelevate 243 fragmente osoase, din care 152 au putut fi determinate, restul de 91 nefiind determinabile, putând fi atribuite totuși mamiferelor. Au fost identificate două complexe gumelnițene (3 și 4) și un complex medieval, din acestea provenind 181 fragmente osoase. La scara întregii săpături, predomină ca număr de resturi vita domestică, urmată de ovicaprine și de porcul domestic. În procente foarte mici apar și resturi de câine, iepure de câmp, păsări și un fragment carapace de țestoasă de uscat. Au fost identificate relativ numeroase oase prelucrate.

⁸ Analiza a fost realizată de V. Dumitrașcu - Universitatea Valahia Târgoviște.

Cultura Tei

A fost cercetat parțial un singur complex în campania din anul 2004. Era o groapă ce perfora nivelul eneolitic, cobora până la adâncimea de 1,20 m. Inventarul era sărăcăcios și consta în ceramică fragmentară nedecorată. Celelalte materiale arheologice atribuite culturii Tei au fost descoperite în poziție stratigrafică secundară, în strat. A fost descoperită ceramică fragmentară, câteva unelte și oase de animale.

Ceramica de epoca bronzului este foarte fragmentară, are suprafața exterioară aspră datorită prezenței nisipului, are culoarea negricioasă, cenușie sau cărămizie, foarte puțină este decorată. Cele câteva fragmente negricioase, cărămizii, cenușii sunt decorate prin împunsături (Pl. 10). Un fragment de vas are un decor cu brâu alveolat sub buză (Pl. 10). Au fost descoperite și două fragmente de topoare din piatră șlefuită, ambele perforate. Astfel în campania 2004 a fost descoperit un topor fragmentar din piatră șlefuită, de culoare negricioasă, cu gaură de înmănășare (Pl. 10). Un alt topor-ciocan fragmentar din piatră șlefuită, culoarea verzuie, cu gaură de înmănășare a fost descoperit în 2005. Ceafa toporului este circulară (Pl. 10).

Cultura Chilia-Militari

Materialele Chilia-Militari constau în fragmente de vase lucrate la roată, în special ceramică cenușie cu funduri inelare, fragmente de amfore romane cărămizii, dar și ceramică lucrată la mână grosieră, având în pastă nisip și pietricele. Un fragment de amforă culoarea gălbuie este din pastă caolinoasă.

Epoca medievală

În campania din anul 2005 a fost cercetat parțial un complex din epoca medievală. *Cpl. 2/2005* a fost descoperit în caseta 2/2005 (Pl. 11). A fost surprins la adâncimea de -35-40 cm. Complexul este un bordei ce se adâncește până la -0,90-0,95 m față de nivelul actual de călcare. Are formă rectangulară, colțul de nord-est surprins în săpătură era ușor rotunjit, intră în profilurile de est, vest și sud ale casetei. Avea dimensiuni (cercetate) de 2,11x2 m. Umplutura avea culoarea negricioasă. Pe latura de nord-vest a bordeiului a fost cercetat un cuptor cotlonit. Acesta a fost construit de la nivelul podelei bordeiului. Cuptorul avea lungimea de 0,80 m și lățimea cercetată 0,50 m. Avea cupola și pereții groși de 0,5-0,7 m, care s-au prăbușit în interiorul său. În gura cuptorului era amenajată o vatră fățuită (0,63x0,48 m) pe care era scoasă probabil cenușa. Această vatră avea trei refaceri constând în lipituri succesive groase de 2-4 cm. Podeaua era simplă din lut, avea culoarea cenușie, pigmentată puternic cu lemn ars. Inventarul constă din ceramică fragmentară roșiatică, atât smălțuită cât și nesmălțuită, piese din fier (cuie, o potcoavă de asin, un fragment de lamă de cuțit). Complexul ar putea data grosso-modo din sec. XVII-XVIII.

Considerații generale

Pentru zona centrală a nordului Munteniei sau imediat apropiată datele despre epoca neo-eneolitică sunt în general inconsistente, deși cercetări arheologice au fost întreprinse încă din anii '30 ai secolului XX la Ionești-Palade⁹, Puntea de Greci¹⁰, Sărata-Monteoru¹¹, Aldeni¹², Bălănești¹³ etc.

⁹ Berciu D., *Săpături și cercetări arheologice în ultimii trei ani (1933-1935)*, BCMI, XXIII, fasc. 83, 1935, p. 29.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Nestor I., *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor de la Sărata Monteoru*, Rapoarte MNA 1942-1943,

Cultura Stacevo-Criș este relativ puțin cunoscută în Muntenia¹⁴. Pentru Muntenia am identificat până în prezent 49 de puncte în care au fost descoperite materiale arheologice atribuite culturii Starcevo-Criș. Cercetări arheologice sistematice, în care am inclus sondajele și săpăturile de salvare, s-au derulat în 14 din punctele repertoriate. Celelalte puncte arheologice atribuite culturii Starcevo-Criș provin din descoperiri fortuite sau realizate în urma unor cercetări de suprafață. Precizăm că anumite descoperiri ar trebui privite cu rezervă, multe puncte fiind determinate prin câteva cioburi, etalonul principal fiind prezența în pasta ceramicii a pleavei. Există situri care sunt pluristratificate (pentru epoca neo-eneolitică), iar pleava apare constant ca degresant în ceramica epocii neo-eneolitice. Majoritatea descoperirilor atribuite culturii Starcevo-Criș din Muntenia sunt de suprafață, multe puncte fiind identificate prin câteva fragmente ceramice, în general atipice (vezi descoperirile de la Gura Vitioarei, Gherăseni, Bălteni, Băiești, Bucșani, Lapoș, Tohani, Boldești-Scăieni, Boldești-Grădiștea, Tohani, Ploiești, Păulești, Ciorani etc.).

Cu excepția săpăturilor sistematice de la Târgșoru Vechi, Dulceanca, Măgura, celelalte cercetări au avut fie un caracter de salvare (Ceptura de Sus, Brăteștii de Sus) sau au fost sondaje (Urlați, Fântânele). La Gherăseni, Vadu Săpat (3 puncte) descoperirile Starcevo-Criș constau în câteva fragmente ceramice. Pentru siturile de la Brăteștii de Sus, Ceptura, Târgșoru Vechi, Urlați, Deagurile, Dulceanca, Măgura sunt publicate complexe arheologice. Există informații asupra stratigrafiei siturilor în care au fost descoperite materiale arheologice Starcevo-Criș pentru așezările de la Brăteștii de Sus, Ceptura de Sus, Târgșoru Vechi, Urlați, Vadu Săpat „*Budureasca 1*”, Gherăseni, Fântânele (jud. Prahova), Lapoș, București „*Mihai Vodă*”, Dulceanca, Măgura¹⁵.

În așezarea descoperită în localitatea Urlați ceramica are pleavă în pastă, suprafețele exterioară și interioară sunt roșiatice, miezul are culoarea neagră. Ceramica grosieră este decorată cu brâu alveolat, proeminențe, unele fragmente prezentând urme de barbotină fină. Foarte rar apar fragmente cu angobă roșiatică. Câteva funduri de vase descoperite sunt profilate inelar sau au postamente înalte de 1-2,5 cm. Pe baza ceramicii așezarea ar putea fi încadrată unei faze finale a culturii Starcevo-Criș. Lipsa unor materiale tipice face dificilă o încadrare cronologică cât mai exactă.

În nordul și centrul Munteniei ceramica descoperită are un aspect grosier, foarte rar apar urme de pictură roșie. Aceasta este în general aplicată ca fond al vasului. Nu au fost descoperite fragmente ceramice decorate cu ajutorul picturii. Aspectul „rudimentar” al ceramicii Criș a fost explicat printr-un proces de „barbarizare” pe care îl capătă civilizația Starcevo-Criș pe măsură ce se depărtează de nucleul ei central,

1944, p. 28.

¹² Ștefan Gh., *Raport asupra săpăturilor de pe „Balaurul”, comuna Aldeni, jud. Buzău*, Rapoarte MNA 1942 și 1943, 1944, p. 31-34; idem, *Raport asupra săpăturilor și cercetărilor arheologice de la Băiești-Aldeni (jud. Buzău)*, în Rapoarte MNA 1942 și 1943, 1944, p. 74-76.

¹³ Dumitrescu H., *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor din județul Buzău*, Rapoarte MNA, 1944, p. 49-50.

¹⁴ Teodorescu V., *Cultura Criș în centrul Munteniei (Pe baza săpăturilor arheologice de la Tîrgșorul Vechi)*, SCIV, XIV, 2, 1963, p. 252-274; Frînculeasa A., *Cultura Starcevo-Criș în Muntenia (Cu privire specială asupra centrului și nordului Munteniei)*, Valachica, Studii și cercetări de istorie și istoria culturii, 19, 2006, p. 35-56 (cu bibliografia aferentă).

¹⁵ *Ibidem*.

datorită adoptării modului de viață sedentar de comunitățile locale epipaleolitice¹⁶. Acesta ar corespunde mai ales ultimei faze, orizont considerat „de trecere (decădere), de schimbare a ordinii, impunându-se noi principii de viață care au produs transformări substanțiale, sesizabile în ceramică”¹⁷. E. Comșa leagă descoperirile din centrul Munteniei de „roirea” unor grupuri venite din Oltenia, de-a lungul zonei de dealuri, cel puțin până la Târgșoru Vechi, iar pentru nord-estul Munteniei, de grupuri pătrunse într-o fază târzie dinspre Moldova¹⁸. Gh. Lazarovici precizează că pătrunderea comunităților Starcevo-Criș spre Moldova se face inclusiv din Câmpia Română și nu invers, la un nivel cronologic Starcevo-Criș IIIA¹⁹. S. Marinescu-Bâlcu respinge ideea pătrunderii „pe un drum ocolit” a triburilor Criș din Moldova spre Muntenia, considerând că descoperirile de la Târgșoru Vechi „constituie dovezi ale unui curent care a mers de la vest și sud către est și nord”²⁰.

Descoperirile de la Târgșoru Vechi, Fântânele, Budureasca²¹, Brăteștii de Sus²², Ceptura de Sus²³, Dulceanca²⁴ au fost încadrate într-un interval cronologic Starcevo-Criș II final – Starcevo-Criș IIIA. Așezarea din sectorul D de la Târgșoru Vechi, dar și descoperirile izolate de la Ceptura²⁵, Sărăcești²⁶, Lapoș (vetre aflate probabil în complexe de suprafață), Croitori și Grozăvești ar putea fi posterioare celor de mai sus. Datele de care dispunem sunt inconsistente, de aceea aceste încadrări trebuie tratate cu rezervă.

Privind harta vom remarca două importante concentrări cu descoperiri atribuite culturii Starcevo-Criș în Muntenia, pe vale Oltului, respectiv în apropierea zonei de curbura a Carpaților. Alte câteva așezări sunt descoperite în interfluvialul Vedea-Dâmbovița. Pentru așezările de pe valea Oltului, dar și pentru cele din zona Teleorman-Neajlov situația nu pare deloc întâmplătoare. Putem presupune o pătrundere în Muntenia de la Sud spre Nord (posibil și dinspre zona Olteniei) pe văile acestor râuri. Această imagine nu trebuie absolutizată, fiind determinată mai curând de stadiul actual al cercetării.

Absența unor cercetări sistematice face dificilă încadrarea majorității descoperirilor din apropierea curburii Carpaților pentru a confirma/infirma diversele propuneri cronologice, implicit asupra căilor de pătrundere ale comunităților Starcevo-Criș admise/respinse de către cercetării ce s-au aplecat asupra subiectului. În stadiul actual al cercetării putem constata o pătrundere relativ târzie dinspre Sud a comunităților Starcevo-Criș în nordul Munteniei, majoritatea așezărilor (încadrabile)

¹⁶ Ursulescu N., 2001, *Neoliticul timpuriu*, Istoria Românilor, vol. I, București, p. 131.

¹⁷ Maxim Z., *Neo-eneoliticul din Transilvania*, Cluj-Napoca, 1999, p. 30-31

¹⁸ Comșa E., 1987, *Neoliticul pe teritoriul României-considerații*, București, p. 29; idem, *Așezarea Starcevo-Criș de la Dulceanca*, Analele Banatului, S.N., 1994, p. 39.

¹⁹ Lazarovici Gh. *Neoliticul timpuriu în România*, Acta Musei Porolisensis, VIII, p. 64.

²⁰ Marinescu-Bâlcu, *Asupra unor probleme ale culturii Criș*, SCIVA, 26, 4, 1975, p. 504.

²¹ Teodorescu V., *op. cit.*, p. 267.

²² Tudor E., Chicideanu I., *Săpăturile arheologice de la Brăteștii de Sus județul Dâmbovița*, Valachica, 9, 1977, p. 133.

²³ Lichiardopol D., *Un cuptor aparținând culturii Criș descoperit la Ceptura*, SCIVA, 35, 1, 1984, p. 83.

²⁴ Comșa E., *Așezarea Starcevo-Criș de la Dulceanca*, Analele Banatului, S.N., 1994, p. 39.

²⁵ Teodorescu V., *op. cit.*, p. 267.

²⁶ Berciu D., *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 33.

fiind date în faza a III a. Aceste așezări probabil sunt posterioare celei de la Măgura, unde a fost precizată o pătrundere de la sud de Dunăre la un nivel cronologic al fazei IIB a culturii Starcevo-Criș²⁷.

De altfel descoperirile recente ale unor materiale arheologice Precriș la Măgura impun reevaluări în ce privește evoluția neoliticului timpuriu la sud de Carpați²⁸. Absența unor cercetări sistematice constante, determină stadiul actual al cunoașterii a culturii Starcevo-Criș în Muntenia și implicit a procesului de neolitizare a acestui spațiu.

Cultura Boian a fost identificată în cadrul sitului de la Urlați doar printr-un ciob decorat prin excizie și incizie, tipic fazei Giulești. Nu am reușit să identificăm încă nucleu locuirii Boian în acest sit, de aceea nu vom, urmând ca prin cercetări viitoare să aducem completările necesare. Așezări Boian în Prahova au fost identificate la Târgșoru Vechi, Budureasca, Ciorani, Tomșani, Boldești-Grădiștea, Ploiești, Potigrafu, Ghinoaica, Tohani.

Cultura Gumelnița prezintă în nordul Munteniei anumite particularități relevate de cercetările arheologice derulate de-a lungul timpului. Așezările plasate în câmpie sunt atribuite, cu mici excepții, culturii Gumelnița, așa cum este cazul celor de la Surdulești²⁹, Brăilița³⁰, Gherăseni³¹, Târgșoru Vechi³², Geangoești³³, Teiu³⁴, Morteni³⁵, Moara din Groapă³⁶, Lișcoteanca³⁷, Cireșu³⁸, Popești³⁹, Însurăței⁴⁰, Ziduri⁴¹, Negrilași⁴², Glavacioc⁴³, Colceag⁴⁴, Urlați⁴⁵ etc.

²⁷ Mirea P., *Considerații asupra locuirii Starcevo-Criș din sud-vestul Munteniei*, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, XXII, 2005, p. 48-49.

²⁸ Andreescu R. et alli, *Măgura, com. Măgura, jud. Teleorman*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2006, A XLI a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007, 2007, p. 226-228.

²⁹ Petrescu-Dâmbovița M., *Cercetări arheologice la Surdulești*, Materiale, I, 1953, p. 523-542.

³⁰ Harțuche N., *Complexul arheologic Brăilița*, București, 2002, B.THR.XXXV.

³¹ Comșa E., *Les figurines en os appartenant a la phase moyenne de la culture Gumelnița*, Dacia, N.S., XXIII, 1979, p. 73, fig. 4/9.

³² Teodorescu V. 1961, în Popescu D., Constantinescu N., Diaconu Gh., Teodorescu V., 1961, *Șantierul arheologic Târgșoru Vechi*, Materiale, VII, p. 635; Frînculeasa Alin, *Descoperiri arheologice din epoca neoneolitică la Târgșoru Vechi, județul Prahova*, Cumidava, XXIX, 2007, p. 11-27.

³³ Boruga C., *Plastica antropomorfă gumelnițeană de la Geangoești*, Valachica, 1, 1969, p. 215-226; Mihăiescu G., Ilie A., *Tell-ul gumelnițean de la Geangoești*, Ialomița, IV, 2003-2004, p. 71-80.

³⁴ Nania I., *Locuitorii gumelnițeni în lumina cercetărilor dela Teiu*, SAI, IX, 1967, p. 7-24.

³⁵ Diaconescu P., *Cercetări arheologice în bazinul mijlociu al Argeșului. Așezarea eneolitică de la Morteni, jud. Dâmbovița*, Valachica, 10-11, 1978-1979, p. 97-113.

³⁶ Gioglovan R., *Raport preliminar de cercetare arheologică la Moara din Groapă, județul Dâmbovița (1976). Intervenție de salvare*, în Arhiva Valachica, VIII, 1976, p. 49-54.

³⁷ Harțuche N., *Cercetările arheologice de la Lișcoteanca I. Așezarea „Movila Olarului” (1970-1976)*, Istros, V, 1987, p. 7-90.

³⁸ Sîrbu V., *Cercetările arheologice de la Cireșu (jud. Brăila). Așezarea Gumelnița și descoperirile postneolitice*, Istros, I, 1980, p. 9-31.

³⁹ Cioflan T., *Cercetările arheologice de la Popești, județul Argeș*, Argesis, VII, 1995, p. 5-12.

⁴⁰ Pandrea, S., Sîrbu, V., Neagu, M., *Cercetări arheologice în așezarea gumelnițeană de la „Însurăței-Popina I”, jud. Brăila. Campaniile 1995-1999*, Istros, IX, 1999, p. 146-169.

⁴¹ Măndescu D., *Tellul gumelnițean de la Ziduri (com. Mozăceni, jud. Argeș)*, Argesis, X, 2001, p. 7-19. idem, *Cercetări arheologice pe Valea Dâmbovicului*, Argesis, XI, 2002, p. 31-42.

⁴² Măndescu D., *Cercetări arheologice pe Valea Dâmbovicului*, Argesis, XI, 2002, p. 40.

⁴³ Mirea P., Frînculeasa A., *Locuirea eneolitică gumelnițeană de la mănăstirea Glavacioc (județul Argeș)*, Argesis, XIV, 2005, p. 55-74.

⁴⁴ Frînculeasa A., *Un vas zoomorf descoperit la Colceag (județul Prahova)*, Argesis, XIII, 2004, p. 11-26.

Așezările descoperite în zona dealurilor subcarpatice cum ar fi cele de la Aldeni⁴⁶, Bălănești⁴⁷, Gura Vitioarei⁴⁸, Mălăieștii de Jos⁴⁹, Budureasca⁵⁰, Boboci⁵¹, Apostolache⁵², Coțatcu⁵³ etc., sunt atribuite aspectului cultural Stoicani-Aldeni. Acesta a fost definit ca un „aspect mixt” sau “facies de sinteză” între civilizațiile Gumelnița și Precucuteni-Cucuteni⁵⁴).

Foarte puține obiective arheologice atribuite culturii Gumelnița descoperite în zonă sunt cercetate. În județul Prahova așezări Gumelnița au fost descoperite la Târgșoru Vechi, Boboci, Seciu, Ploiești, Boldești-Gradiștea, Independența, Gherghița, Iordăcheanu, iar la Apostolache, Mălăieștii de Jos, Gura Vitioarei, Budureasca, Vadu Săpat, Tohani, Ghinoaica au fost identificate așezări atribuite aspectului Stoicani-Aldeni⁵⁵. De altfel zona cuprinsă în interfluviul Teleajen-Buzău prezintă o particularitate pentru cultura Gumelnița. Au fost descoperite atât așezări de tip tell

⁴⁵ Andreescu R., Frînculeasa A., Peneș M., Paveleț E., *Urлаți, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2004, 2005, p. 395-397; Andreescu R., Frînculeasa A., Garvăn D., Nica T., *Urлаți, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2005, 2006, p. 381-383; Andreescu R., Frînculeasa A., *Urлаți, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2006, A XLI a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007, 2007, 386-387.

⁴⁶ Ștefan Gh., *Raport asupra săpăturilor de pe „Balaurlul”, comuna Aldeni, jud. Buzău, Rapoarte MNA 1942 și 1943*, 1944, p. 31-34; idem, *Raport asupra săpăturilor și cercetărilor arheologice de la Băiești-Aldeni (jud. Buzău)*, în Rapoarte MNA 1942 și 1943, 1944, p. 74-76; Ștefan Gh., Comșa E., *Săpăturile arheologice de la Aldeni (reg. Ploiești, r. Berceni)*, în Materiale, III, 1957, p. 93-102; Comșa E., *Figurinele neolitice din așezarea de la Fulga (jud. Buzău)*, SCIVA, 45, 2, 1994, p. 105-122; Comșa E., *Raporturile dintre comunitățile culturii Gumelnița și cele ale aspectului cultural Aldeni II, reprezentate prin figurinele antropomorfe*, C.C.D.J., XIII-XIV, 1995, p. 19-28.

⁴⁷ Dumitrescu H., *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor din județul Buzău*, Rapoarte MNA, 1944, p. 49-50.

⁴⁸ Comșa E., Georgescu V., *Cetățuia geto-dacă de pe Dealul Movila de la Gura Vitioarei*, S.C.I.V.A., 32, 2, 1981, p. 271-282.

⁴⁹ Idem, *Așezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăieștii de Sus (jud. Prahova)*, S.C.I.V.A., 34, 4, 1983, p. 334-349; Andreescu R., Frînculeasa A., Paveleț E., Nica T., Torcică, I. *Considerații preliminare asupra așezării neolitice de la Mălăieștii de Jos (Jud. Prahova)*, Mousaios, XI, 2006, p. 9-33.

⁵⁰ Teodorescu V., Peneș M., *Matricea de incidență a siturilor de la Budureasca (Budureasca I-Budureasca 31) jud. Prahova, oglindă a continuității multimilenare de viață, a unității culturale și a densității paleodemografice în zonă*, AMIAP, I, 1984, p. 11-50.

⁵¹ Peneș M., Paveleț E., *Așezarea de la Boboci, comuna Jugureni, județul Prahova*, Mousaios, VII, 2001, p. 9-15.

⁵² Andreescu R., Frînculeasa A., Paveleț E., *Apostolache, jud. Prahova*, Cronica cercetărilor arheologice, campania 2003, A XXXVIII a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Cluj-Napoca, 26-29 mai 2004, 2004, p. 42-43.

⁵³ Grigoraș Laurențiu, Paveleț Eugen, 2007, *Studiu preliminar privind cercetările arheologice efectuate în tellul eneolitic de la Coțatcu, com. Podgoria, jud. Buzău*, Mousaios, XII, p. 7-26.

⁵⁴ Ștefan Gh., *Raport asupra săpăturilor de pe „Balaurlul”, comuna Aldeni, jud. Buzău, Rapoarte MNA 1942 și 1943*, 1944, p. 31-34; idem, *Raport asupra săpăturilor și cercetărilor arheologice de la Băiești-Aldeni (jud. Buzău)*, în Rapoarte MNA 1942 și 1943, 1944, p. 74-76; Petrescu-Dâmbovița M., *Cetățuia de la Stoicani*, Materiale, I, 1953, p. 13-155; Comșa E., *Unele probleme ale aspectului cultural Aldeni II (Pe baza săpăturilor de la Drăgănești-Tecuci)*, SCIV, XIV, 1, 1963, p. 7-32; Dumitrescu Vl., *Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolie*, SCIV, 14, 1, 1963, p. 51-76; Nițu A., *Reconsiderarea Ariudului, Aluta. Studii și comunicări*, 5, 1973, p. 57-124; Dragomir I. T., *Eneoliticul din sud-estul Moldovei, aspectul Stoicani-Aldeni*, București, 1983; Șimon M., 1986, *Unele probleme ale aspectului Stoicani-Aldeni*, SCIVA, 37, 1, p. 5-28.

⁵⁵ Marea majoritate a siturilor Gumelnița descoperite în județul Prahova sunt distruse antropocum este cazul celor din localitățile Ploiești, Seciu, Vilcele, Boboci, Boldești-Gradiștea, Ghinoaica sau natural cele de la Apostolache, Budureasca “La Grec”.

atribuite culturii Gumelnița, dar și cu stratigrafie orizontală, acestea din urmă plasate în general pe terase sau boturi de deal, atribuite aspectului cultural Stoicani-Aldeni.

Bazinul Cricovului Sărat sau zona imediat apropiată este relativ bogat în astfel de obiective arheologice. Au fost descoperite așezări de tip tell la Colceag, Vâlcele, dar și așezări situate pe terase la Urlați, Iordăcheanu, Apostolache, Ciorani. Săpături arheologice pe suprafețe restrânse au fost realizate la Apostolache⁵⁶ și Urlați⁵⁷, ambele așezări fiind plasate pe terasă. Aceste așezări au o stratigrafie orizontală, stratul cultural fiind modest având 15-25 centimetri grosime. Așezările de tip tell descoperite deocamdată numai în zona de câmpie/sudică a bazinul Cricovului Sărat au înălțimi de 2-2,5 metri, diametre de 50-60 metri. Absența unor săpături arheologice în tell-urile din zonă determină stadiul actual al cunoașterii.

Așezarea de la Urlați este situată din puncte de vedere geomorfologic la zona de contact dintre câmpia piemontană și dealurile subcarpatice. Pare să „asigure legătura” între așezările din sud/câmpie și cele din nord/dealuri, atât în ce privește tipul de așezare, cât și componenta culturală prin amestecul de materiale arheologice tipice Gumelnița ce sunt covârșitoare, dar și prin apariția unor materiale ce pot fi încadrate inventarului aspectului Stoicani-Aldeni (paharele, decorul cu impresiuni elipsoidale, statuete antropomorfe, cozile de linguri îndoite la partea proximală etc.).

Fără să putem avea o listă tipologică completă a ceramicii și a decorului acesteia, dar și în lipsa unor alte elemente specifice, concluziile nu pot avea decât un caracter preliminar. Pe baza observațiilor asupra materialelor descoperite, așezarea de la Urlați ar putea să fi evoluat într-un interval cronologic delimitat de sfârșitul fazei A1 și faza A2 a culturii Gumelnița. Cercetări viitoare vor aduce date noi.

Deși au fost descoperite numeroase situri, *cultura Tei* este puțin cunoscută în nordul Munteniei. Lipsa unor cercetări arheologice ample face dificilă o abordare a descoperirilor Tei din așezarea de la Urlați. Remarcăm prezența consistentă a comunităților Tei în județul Prahova. Au fost descoperite așezări, morminte, dar și piese izolate atribuite culturii Tei. Majoritatea siturilor au fost identificate prin cercetări de suprafață, săpături inconsistente fiind derulate la Târgșoru Vechi „*La mănăstire*”, Urlați. Situri atribuite culturii Tei au fost descoperite în județul Prahova în localitățile Târgșoru Vechi⁵⁸, Mehedința⁵⁹, Soimești⁶⁰, Ploiești „*Nord*”, Ploiești „*Găgeni*”⁶¹, Ploiești „*Triaj*”⁶², Mălăieștii de Jos „*Mornel*”⁶³, Vadu Săpat-*Budureasca*⁶⁴, Tătărani⁶⁵,

⁵⁶ Andreescu R., Frînculeasa A., Paveleț E., *Apostolache, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2003, 2004, p. 42-43.

⁵⁷ Andreescu R., Frînculeasa A., Peneș M., Paveleț E., *Urlați, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2004, 2005, p. 395-397; Andreescu R., Frînculeasa A., Garvăn D., Nica T., *Urlați, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2005, 2006, p. 381-383; Andreescu R., Frînculeasa A., *Urlați, jud. Prahova*, Cronica Cercetărilor Arheologice, campania 2006, A XLI a Sesiune națională de rapoarte arheologice, Tulcea, 29 mai-1 iunie 2007, 2007, 386-387.

⁵⁸ Leahu V., 1966, *Cultura Tei*, București, p. 18; idem, 2003, *Cultura Tei*, B.THR., XXXVIII, București, p. 25; un alt obiectiv arheologic Tei este situat în punctul „*La Moară*” din aceeași localitate.

⁵⁹ Leahu V., 1966, *op. cit.*, p. 18.

⁶⁰ Teodorescu V., 1974, *Monumente din istoria județului Prahova. Cele mai vechi izvoare*, p. 9-23, în Prahova tradiții de luptă și înfăptuiri socialiste, Ploiești, p. 13, fig. b; Leahu V., 2003, *op. cit.*, p. 25.

⁶¹ Leahu V., 1966, *Cultura Tei*, București, p. 18; idem, *Cultura Tei*, B.THR., XXVIII, București, 2003, p. 23.

⁶² Idem, 1966, *op. cit.*, p. 18; idem, 2003, *op. cit.*, p. 23.

⁶³ Comșa E., Georgescu V., 1983, *Așezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăieștii de Sus (jud. Prahova)*, SCIVA, 34, 4, p. 347.

Perșunari⁶⁶, Mizil⁶⁷, Potirafu⁶⁸ Mălăieștii de Sus „La Gogan”⁶⁹, Mănești⁷⁰, Șirna⁷¹. La Ploiești-Triaj au fost descoperite morminte de înhumatie⁷². Se pare ca morminte Tei au fost descoperite și în localitatea Șoimești. În localitățile Sinaia, Teișani și Tătaru au fost descoperite topoare din bronz de tip Pădureni atribuite culturii Tei⁷³.

Pe baza celor câteva fragmente ceramice decorate așezarea de la Urlați ar putea fi încadrată, cu rezervele de rigoare, în faza a III a culturii Tei. În Urlați în punctul „La lac la Frâncu”⁷⁴, dar și în apropiere în localitatea Șoimești „Merez” au fost descoperite așezări din cultura Monteoru, probabil faza târzie, zona părând a asigura contactul între cele două arii culturale. De altfel la Șoimești „Merez” există descoperiri ale culturii Tei, dar și Monteoru.

Locuirea de sec. II-III d.Hr. surprinsă doar prin câteva fragmente ceramice vine să completeze o hartă bogată în astfel de descoperiri în Muntenia. De altfel, tot în localitatea Urlați am mai descoperit alte două așezări Chilia-Militari în punctele „La lac la Frâncu” și „La lac la Tacu”/„La autogară”.

Deși abordat doar prin câteva sondaje, fiind cercetată o suprafață de 86 m², direct proporțional, situl de la Urlați a generat descoperiri consistente, oferind oportunitatea cercetării într-un spațiu bine delimitat a unor obiective arheologice din mai multe epoci. Prezența în cadrul aceluiași sit a unor materiale din culturile Starcevo-Criș, Boian și Gumelnița reprezintă o situație foarte rar înregistrată în Muntenia, ce trebuie remarcată și în același timp valorificată. Accesul facil la sit este un atu ce poate fi eficient exploatat în cazul unei cercetări sistematice. De asemenea situl este în cea mai mare parte neacoperit/nedistrus de construcții edilitare sau civile, fiind relativ bine conservat.

Lista ilustrațiilor:

Pl. 1 - Harta localității Urlați; situl arheologic cu poziționarea săpăturii arheologice; Pl. 2 - Ceramică, cultura Gumelnița; Pl. 3 - Ceramică, cultura Gumelnița; Pl. 4 - Ceramică, cultura Gumelnița; Pl. 5 - Ceramică, cultura Gumelnița; Pl. 6 - Ceramică, cultura Gumelnița; Pl. 7 - 1 Plastică antropomorfă-cultura Gumelnița, 2 Cozi de linguri - cultura Gumelnița; scăunel din lut, cultura Gumelnița; 4 piesă zoomorfă din lut-cultura Gumelnița; 5 astragale perforate; 6 piesă din os; 7 unelte din os; Pl. 8 - Unelte din silex; Pl. 9 - Ceramică, cultura Starcevo-Criș; Pl. 10 - 1-2 Ceramică, cultura Tei; 3-4. Topoare din piatră, cultura Tei; Pl. 11 - Plan complexe arheologice 1, 2, 4; 2 Profil bordei și cuptor, epoca medievală; 3 Ceramică medievală; 4-5 Piese din metal, epoca medievală.

⁶⁴ Teodorescu V., Peneș M., *op.cit.*; Leahu *Cultura Tei*, B.THR., XXXVIII, București, 2003, p. 19.

⁶⁵ Leahu V., *op.cit.*, p. 25.

⁶⁶ Peneș M., *Lista de monumente și situri arheologice*, Lista monumentelor din județul Prahova, Ploiești, 1998, p. 8.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 7-8.

⁶⁸ Inedit, ceramică aflată în patrimonial MIAP.

⁶⁹ Descoperire A. Frînculeasa, I. Torcică, B. Pană - cercetări de suprafață 2006.

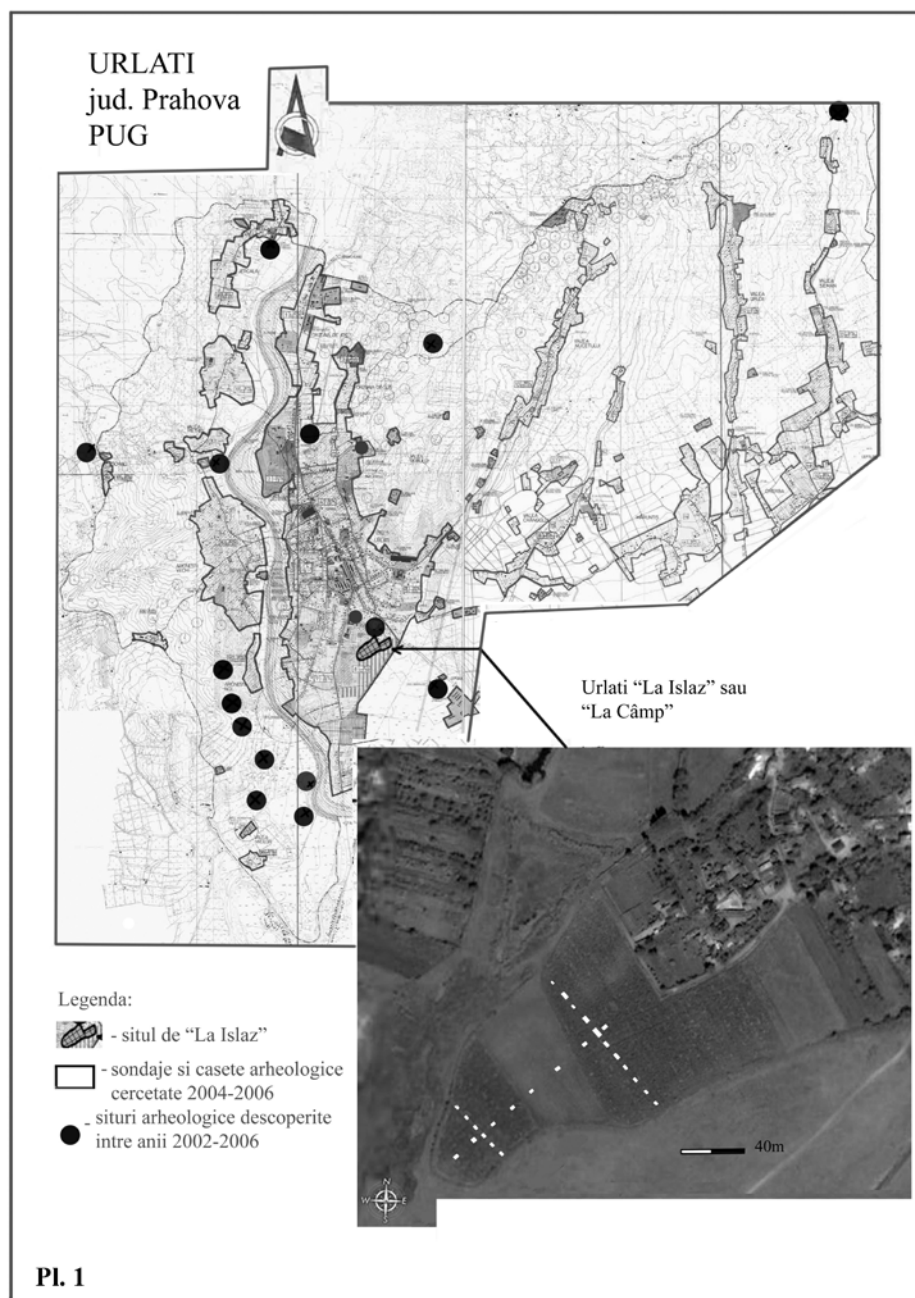
⁷⁰ Descoperire A. Frînculeasa, B. Ciupercă - cercetări de suprafață 2007.

⁷¹ Inedit; cercetări Șt. Olteanu, N. Grigore.

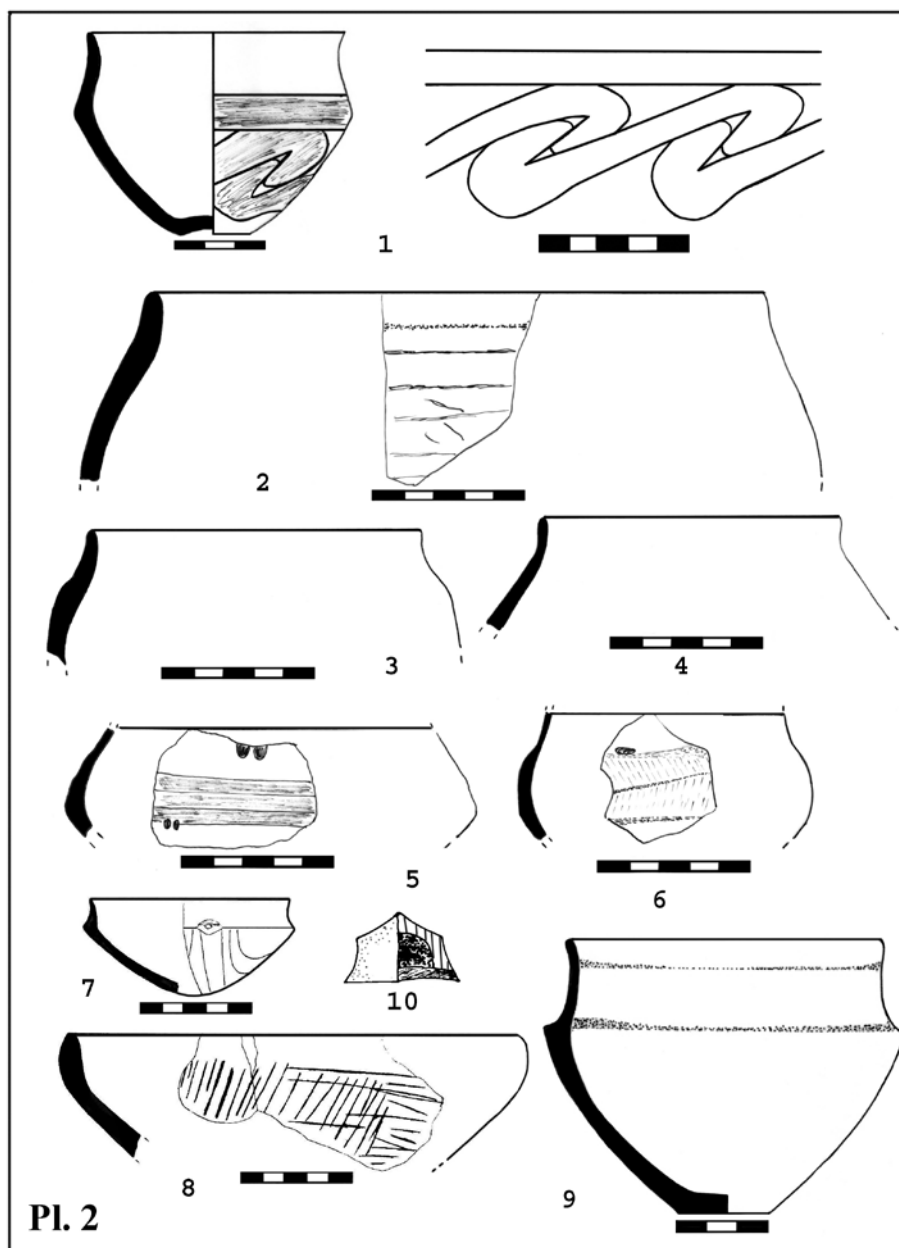
⁷² Leahu V., *op.cit.*, p. 23, 125.

⁷³ Palincaș N., *Un topor de bronz găsit în București și câteva observații cu privire la tipul Pădureni*, BMTA, 5-6, 1999-2000, p. 263-270.

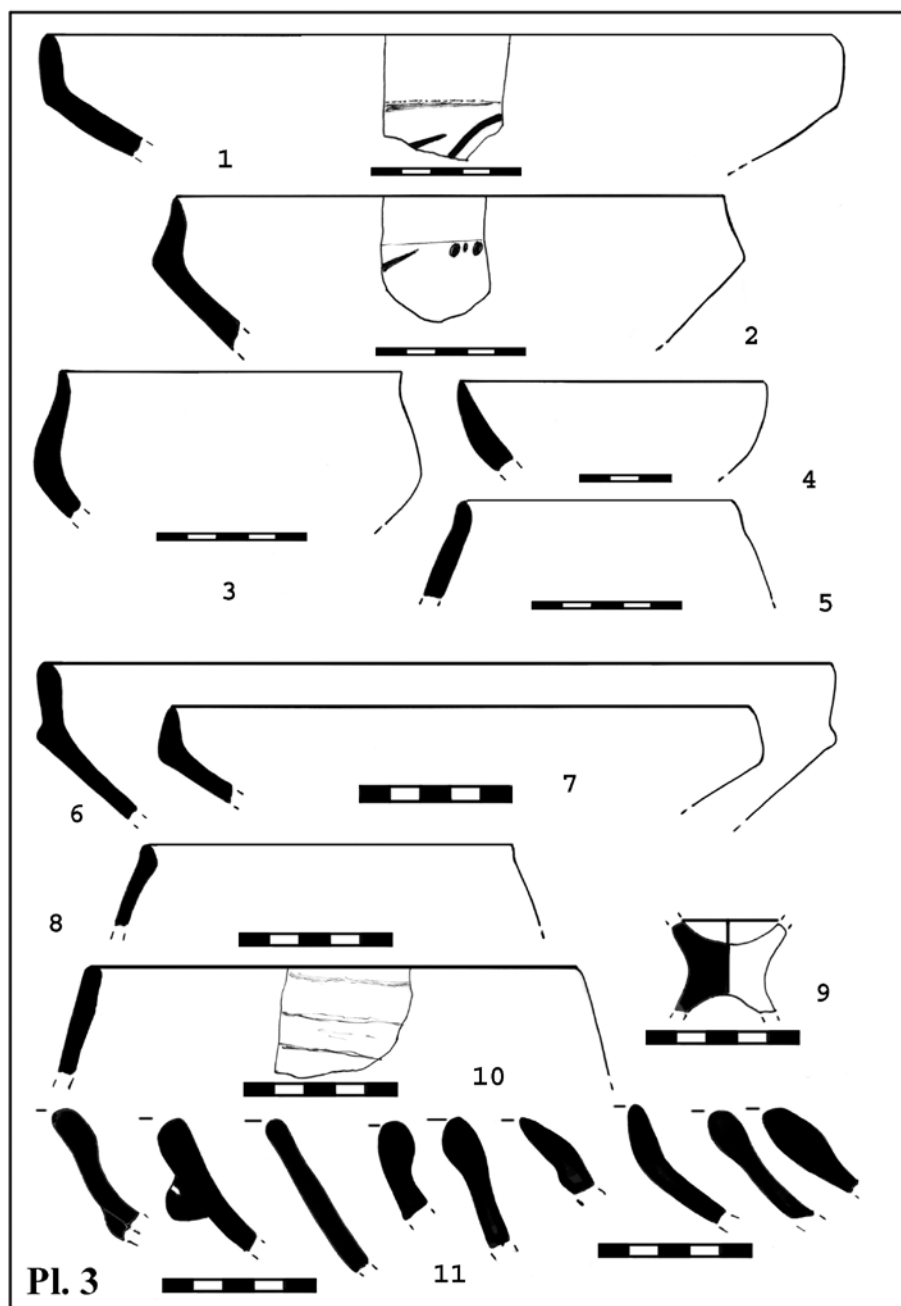
⁷⁴ Inedit.

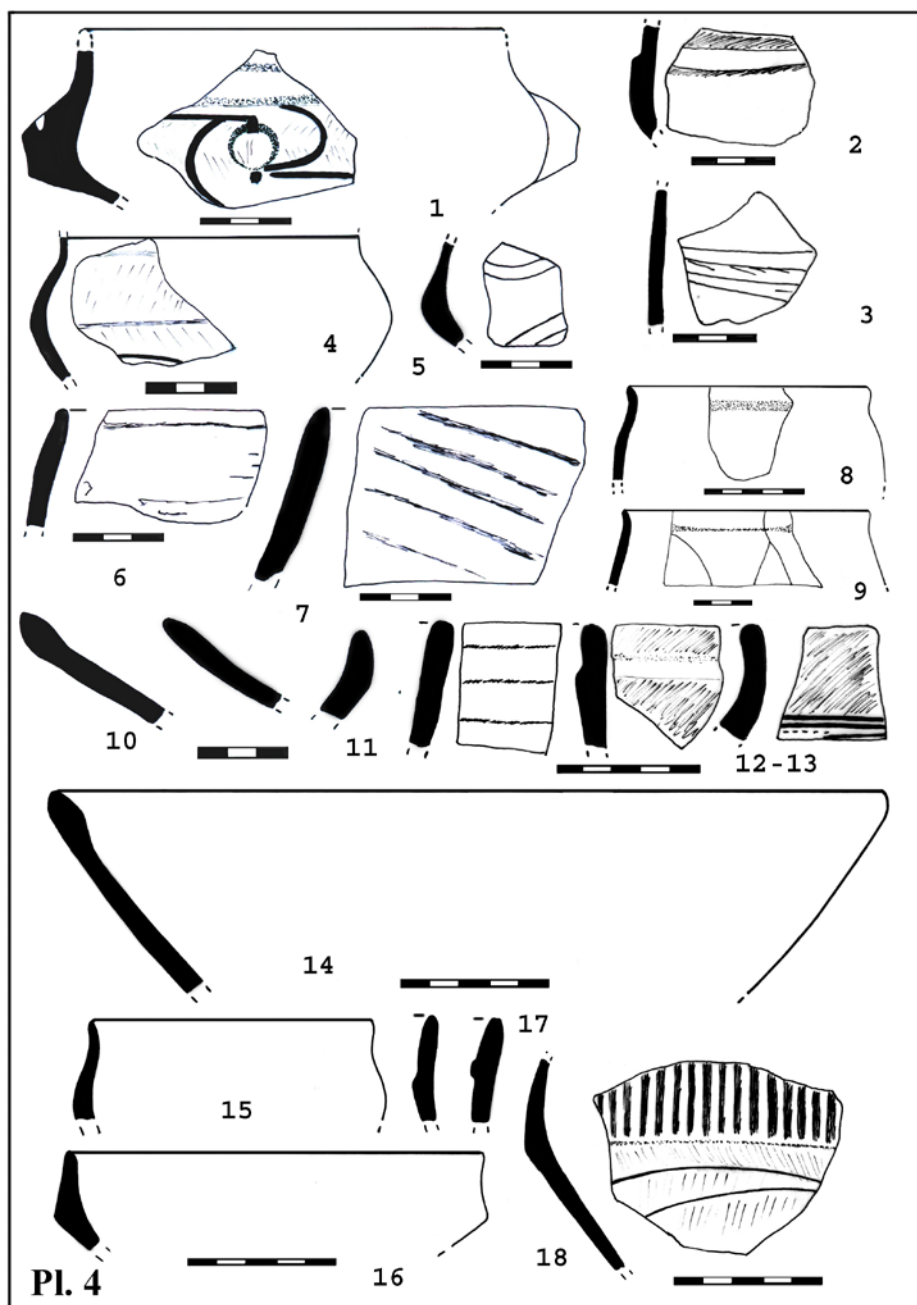
Pl. 1 - Harta localității Urlați; situl arheologic cu poziționarea săpăturii arheologice.

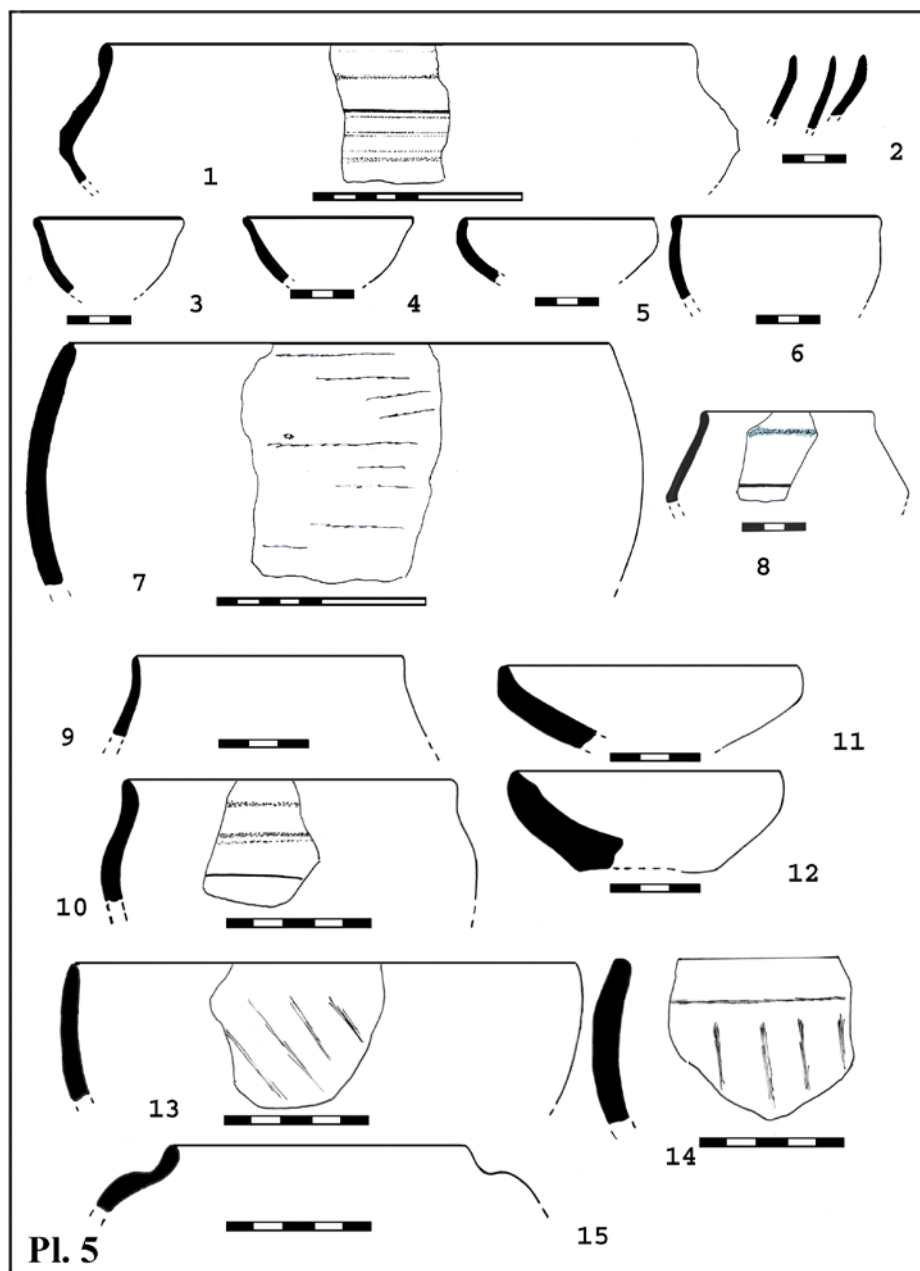
Pl. 2 - Ceramică, cultura Gumelnița.

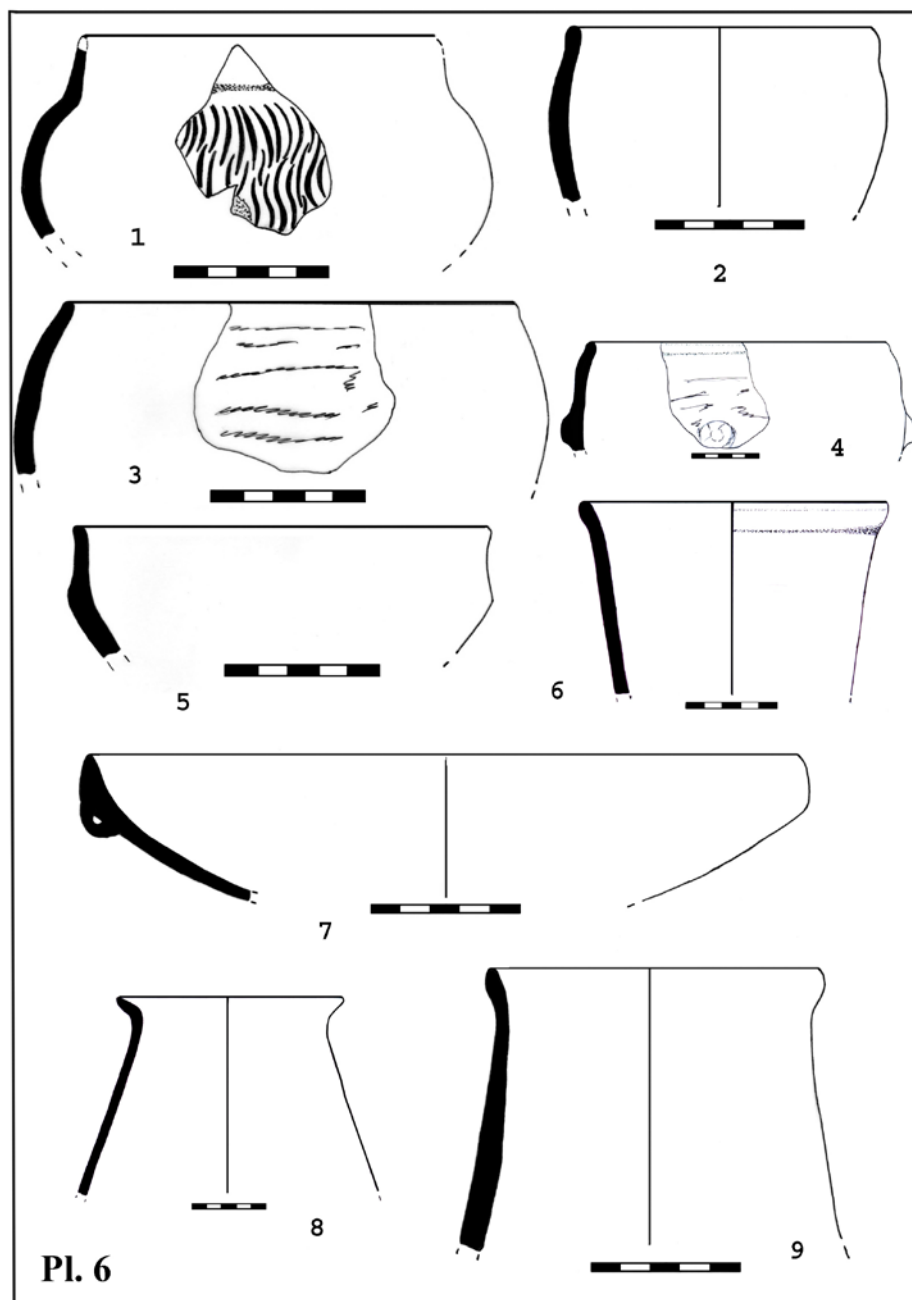
Pl. 3 - Ceramică, cultura Gumelnița.

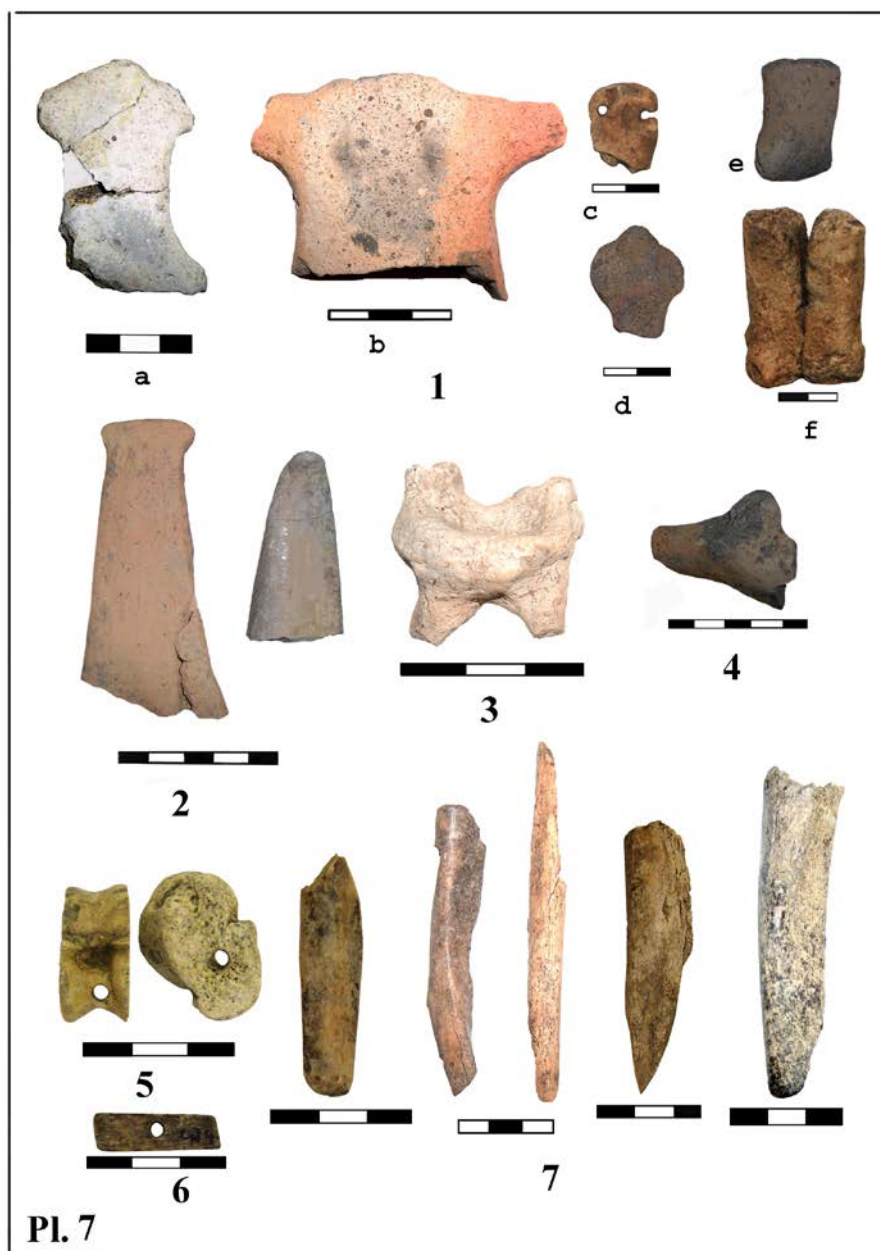
Pl. 4 - Ceramică, cultura Gumelnița.

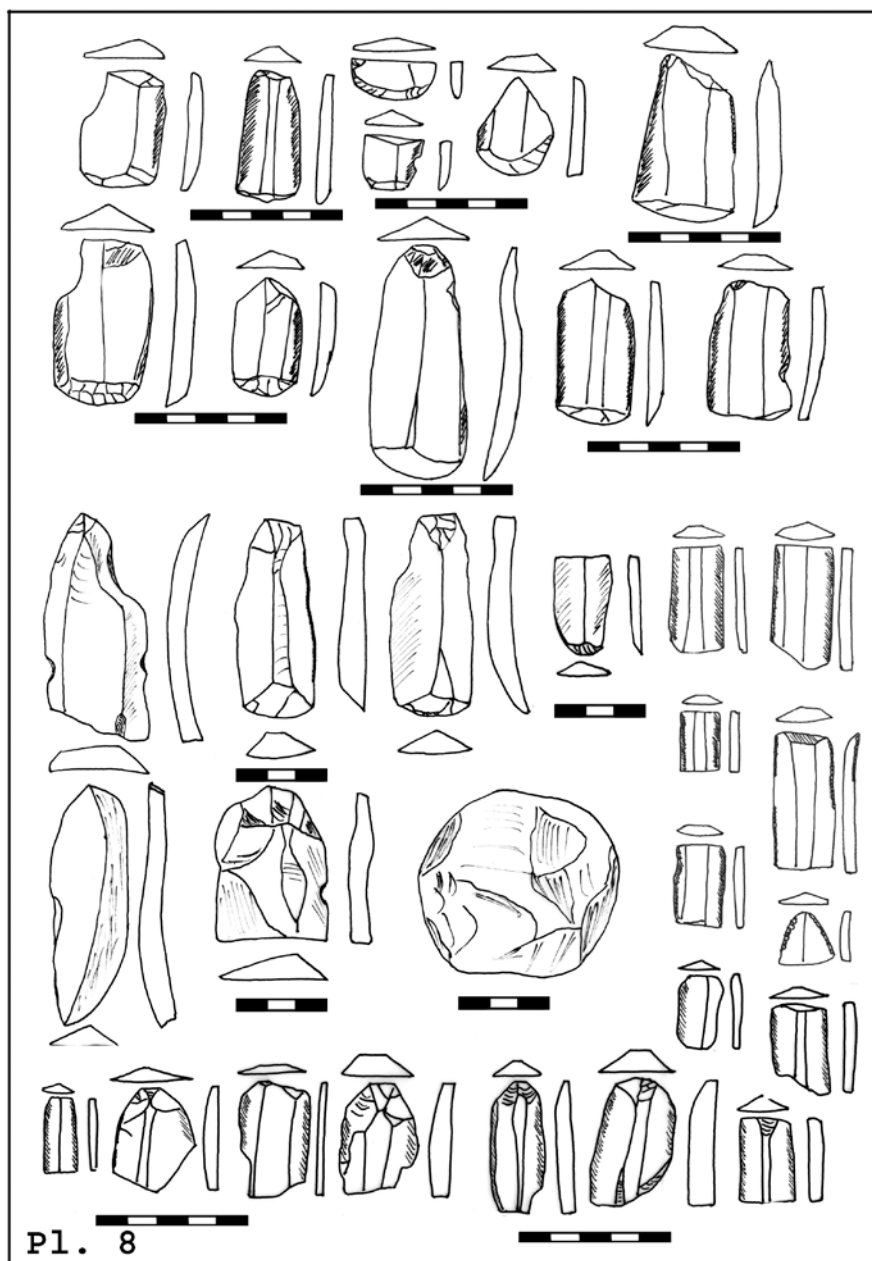
Pl. 5 - Ceramică, cultura Gumelnița.

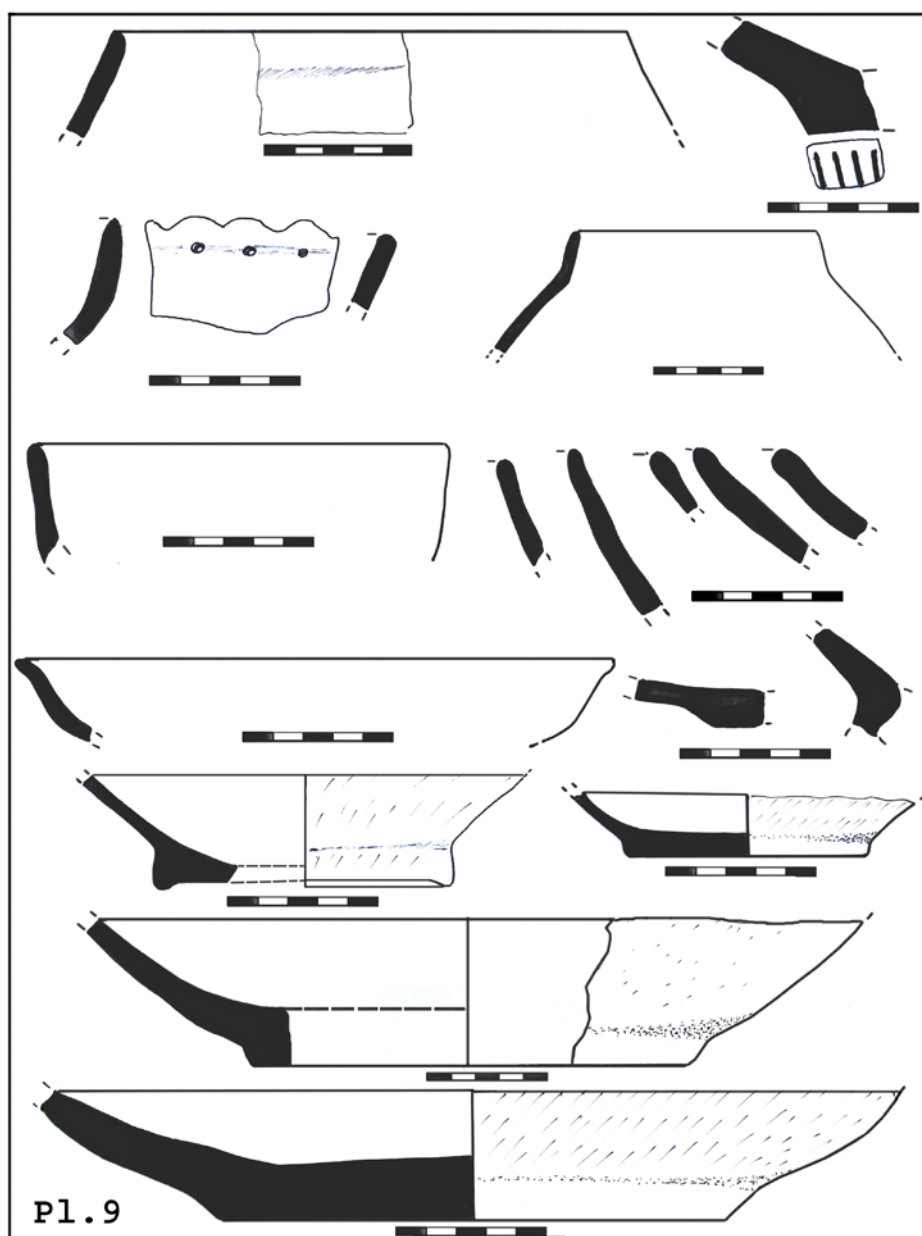
Pl. 6 - Ceramică, cultura Gumelnița.

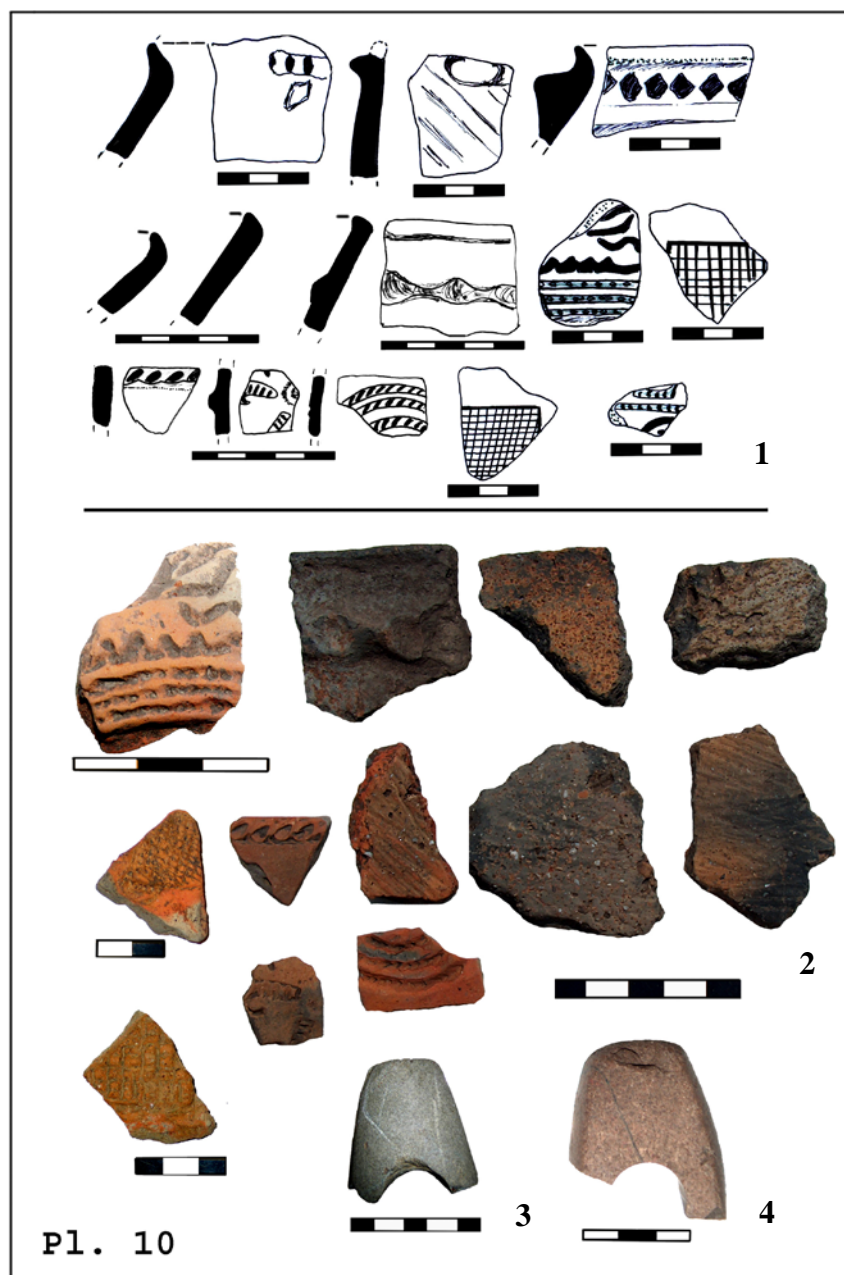
Pl. 7 - 1 Plastică antropomorfă-cultura Gumelnița, 2 Cozi de linguri - cultura Gumelnița; scăunel din lut, cultura Gumelnița; 4 piesă zoomorfă din lut-cultura Gumelnița; 5 astragale perforate; 6 piesă din os; 7 unelte din os.

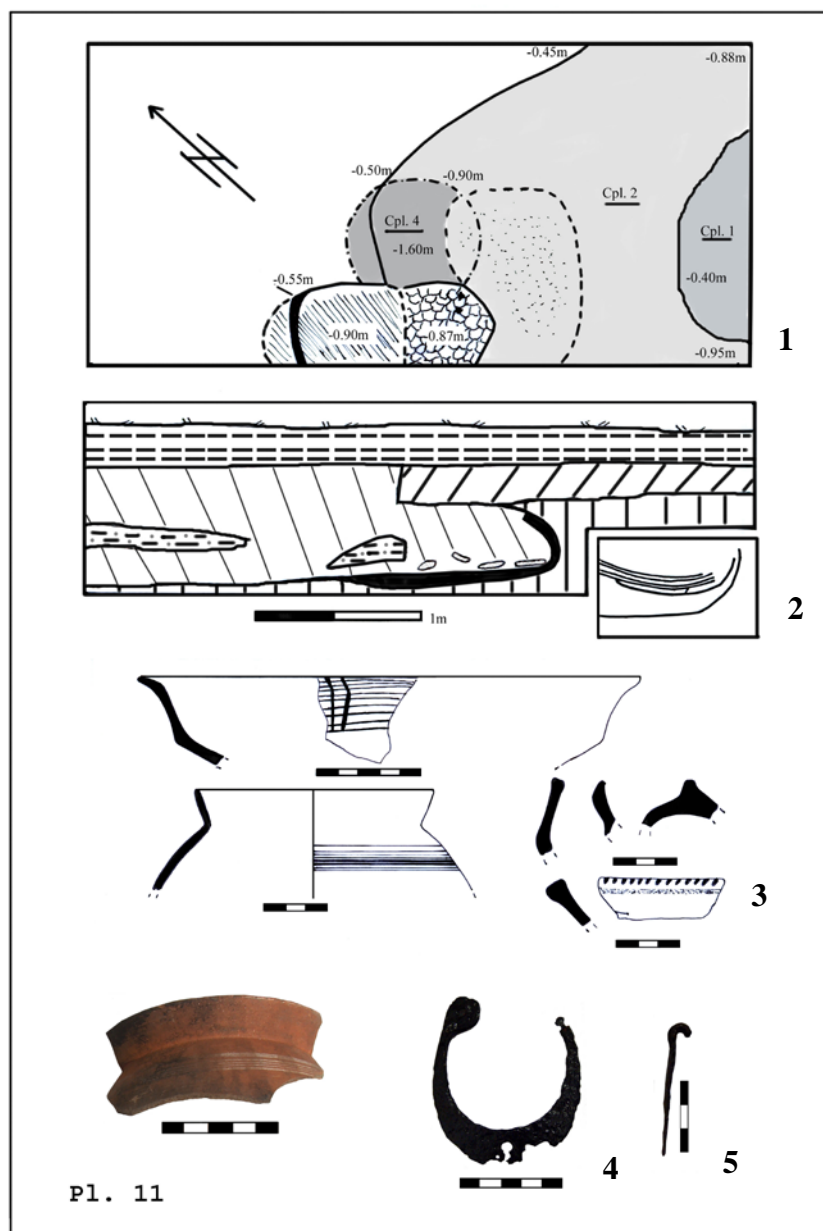
Pl. 8 - Unelte din silex.

Pl. 9 - Ceramică, cultura Starcevo-Criș.

Pl. 10 - 1-2 Ceramică, cultura Tei; 3-4. Topoare din piatră, cultura Tei.

Pl. 11 - 1 Plan complexe arheologice; 2 Profil bordei și cuptor, epoca medievală; 3 Ceramică medievală; 4-5 Piese din metal, epoca medievală.

NOUVELLES RECHERCHES ARCHEOLOGIQUES EN MUNTENIA.
LES DECOUVERTES DE URLATI (DEP. PRAHOVA)*Résumé*

Les recherches archéologiques de Urlați avec extension dans le bassin de la rivière Cricovul Sarat, ce sont déroulées dans le cadre d'un projet qui a vise l'abordation systématique de l'aire nordique de la culture Gumelnita. Un autre objectif du projet est celui de comprendre/préciser la dynamique de l'habitation dans la zone collinaire ou dans la zone située a proximité. Les recherches du site de Urlați ce sont déroules en trois campagnes archéologiques sur des brefs périodes de deux trois semaines, pendant le mois d'octobre de années 2005, 2005, et novembre de l'année 2006. Pendant ces premières campagnes de recherche on a suivi l'évaluation primaire de ce site archéologique, pour tracer une stratégie de recherche systématique. La stratigraphie du site n'est pas unitaire au long de la surface couverte par des recherches archéologiques. Le site a plutôt une stratigraphie horizontale. Par l'intermédiaire des fouilles archéologiques ont été surprises des successions culturelles qui font de ce site un important repère pour la chronologie culturelle relative de la préhistoire dans cette zone de la Muntenia. Ont été découvertes des matériaux archéologiques encadrés dans l'époque neo-eneolithique – les cultures Starcevo-Criș et Gumelnița, dans l'époque du bronze – la culture Tei, la culture Chilia-Militari (II-IIIe siècle ap.J.C.), dans l'époque médiévale. On a découvert par des recherches de surface des matériaux archéologiques appartenant à la culture Boian, la phase Giulești.

Le plus nombreux matériel découvert a été le matériel appartenant à la culture Gumelnita. Une particularité de la céramique de la culture Gumelnita de Urlați est la présence de quelques fragments qui rappellent de la typologie de la céramique du aspect Stoicani-Aldeni. La situation est expliquée par le voisinage de l'habitation de Urlați de l'aire des habitations du aspect Stoicani-Aldeni.

La site de Urlați a été abordé seulement par quelques sondages, étant recherchée une surface de 86 mètre carrés, directement proportionnel, mais ce site a engendré des découvertes consistantes, offrant l'opportunité de la recherche dans un espace bien délimité de certains objectifs archéologiques de plusieurs époques d'intérêt archéologique. La présence dans le cadre du même site de quelques matériaux des cultures Starcevo-Criș, Boian et Gumelnita représente une situation rarement enregistrée en Muntenia, qui doit être remarquée et mise en valeur dans le même temps. L'accès aisé au site est un atout qui peut être efficacement exploité au cas d'une recherche systématique. Aussi, le site est en grande partie découvert/pas détruit par des constructions édilitaires ou civiles, étant relativement bien conservé.